

Видання присвячене
115-й річниці Одеської національної академії харчових технологій
та 5-й річниці Навчально-наукового інституту прикладної економіки
та менеджменту імені Г. Е. Вейнштейна

АДАПТИВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ
МІНЛИВОГО СВІТУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеська національна академія харчових технологій
НАУКОВА ШКОЛА
«Забезпечення функціонування та розвитку системи економічної
безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності»

АДАПТИВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ МІНЛИВОГО СВІТУ

*Матеріали
наукового симпозіуму
з міжнародною участю
19 травня 2017 року*

За редакцією **О. І. Павлова**

Одеса
«Астропринт»
2017

A28 **Адаптивні стратегії розвитку підприємств харчової промисловості в умовах мінливого світу : матеріали наукового симпозиуму з міжнародною участю (19 травня 2017 р., м. Одеса) / Наукова школа «Забезпечення функціонування та розвитку системи економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності» ; за ред. О. І. Павлова ; Одеська національна академія харчових технологій. — Одеса : Астропринт, 2017. — 232 с.**
ISBN 978–966–927–252–2

У збірнику подано тексти доповідей учасників наукового симпозиуму, які представляють науково-дослідні установи, вищі навчальні заклади України та зарубіжних країн. У них обґрунтовано теоретичні та методологічні засади, інструменти, механізми та напрями стратегічного управління сталим та безпечним розвитком підприємств харчової промисловості в умовах мінливого середовища господарювання.

Видання розраховане на наукових співробітників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, економістів, менеджерів, маркетингологів та інших фахівців галузі харчової промисловості.

УДК 338.439(063)

ISBN 978–966–927–252–2

© Одеська національна академія
харчових технологій, 2017

Павлов О. І.
ВІТАЛЬНЕ СЛОВО 11

Тематичний напрям 1
**ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Андрєєва Н. М., Зінковська Д. В.
Маркетингова діагностика експортного потенціалу
підприємств агропродовольчої сфери як інструмент
прийняття стратегічних рішень 13

Антоненко М. Н.
Новая политическая идеология эволюции предприятий
АПК Беларуси 18

Дідух С. М.
Основні принципи і напрями розвитку агропродовольчої
сфери України 23

Коваленко О. В.
Щодо стратегічних пріоритетів державної продовольчої
політики в умовах сьогочасних викликів 26

Крисанов Д. Ф.
Теоретичні засади і прикладні аспекти формування
європейської моделі харчової безпеки в аграрному секторі
економіки України 30

Кулаковська Т. А.
Системний підхід до регулювання сталого та збалансованого
розвитку агропродовольчої сфери України 47

Пармакли Д. М., Дудогло Т. Д.
Примеры графического метода исследований в экономике ... 52

Іртищева І. О.

Еколого-економічні проблеми використання води
в харчовій промисловості 215

Мартинюк О. М.

Адаптивний механізм екологізації інноваційної діяльності
підприємств агропродовольчої сфери України: стратегічні
та проблемні питання впровадження 218

Меглей В. І.

Екологічні складові якості агропродовольчої продукції 222

Щурик М. В.

Екологічні пріоритети підприємств харчової промисловості
в агропромисловому комплексі 226

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні друзі!

Проведення нашого наукового симпозіуму співпало у часі зі знаменними подіями — 115-ю річницею Одеської національної академії харчових технологій та п'ятиріччям з утворення Навчально-наукового інституту прикладної економіки та менеджменту імені Г. Е. Вейнштейна (ННІПЕтаМ) й наукової школи «Забезпечення функціонування та розвитку системи економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності».

За останні п'ять років в рамках тематики наукової школи підготовлено та захищено 4 докторських (2 було підготовлено на кафедрі економіки промисловості, а захищено на створеній на її базі кафедрі управління бізнесом; по 1 — на кафедрах менеджменту і логістики та маркетингу, підприємництва і торгівлі) та 17 кандидатських (по 5 — на кафедрах економіки промисловості, менеджменту і логістики, обліку і аудиту, 2 — на кафедрі маркетингу, підприємництва і торгівлі) дисертацій. За участю викладачів, докторантів, аспірантів, студентів академії, вітчизняних та зарубіжних науковців видано 16 колективних (6 — на кафедрі менеджменту і логістики, по 5 — на кафедрах обліку і аудиту та економіки промисловості, 1 — на кафедрі маркетингу, підприємництва і торгівлі) та 7 індивідуальних (6 — на кафедрі економіки промисловості, 1 — на кафедрі менеджменту і логістики) монографій. З 2012 року проведено 4 міжнародних науково-практичних конференцій, а також наукові конференції, симпозіум, семінар, 4 колоквиуми з міжнародною участю. За підсумками їх роботи видано 1 монографію та 10 збірників тез доповідей.

В нашому науковому симпозіумі взяли участь наукові співробітники, викладачі, докторанти, аспіранти, студенти, державні службовці чотирьох зарубіжних країн та десяти міст України, які представляють Державну установу «Інститут економіки та прогнозування» НАН

України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Інститут продовольчих ресурсів НААН, вищі навчальні заклади нашої країни, органи державної влади.

Наша діяльність в рамках тематичної спрямованості наукової школи є свідченням її користі для науки та чималого значення для вітчизняної практики господарювання.

Бажаю усім подальшої плідної роботи, творчості та натхнення.

З найкращими побажаннями
керівник наукової школи, завідувач
кафедри економіки промисловості ОНАХТ,
перший директор ННІПЕтаМ,
доктор економічних наук, професор
Павлов Олександр Іванович

Тематичний напрям 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Н. М. Андрєєва

*д-р екон. наук; головний науковий співробітник Інституту проблем ринку
та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса, Україна*

Д. В. Зіньковська

*аспірантка кафедри маркетингу Одеського національного економічного
університету, м. Одеса, Україна*

МАРКЕТИНГОВА ДІАГНОСТИКА ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується посиленням ролі процесів інтеграції, глобалізації, соціалізації, інформатизації та екологізації виробництва. Це призводить до того, що ключовим вектором розвитку вітчизняних підприємств стає зовнішньоекономічна діяльність. Від можливостей підприємств до участі у міжнародній економічній співпраці залежить динаміка розвитку економіки України в цілому. Цей принцип є актуальним для усіх галузей економіки, проте доцільним є виділення провідної, стратегічної галузі, зрушення у якій сприятимуть розвитку і суміжних сфер. Такою галуззю може бути агропромисловий комплекс економіки України. Продукція, що випускається підприємствами агропродовольчої сфери, користується попитом серед споживачів на міжнародному ринку. Зробити такий висновок можливо після аналізу показників структури експорту та імпорту. Частка експорту продукції агропромислового комплексу України за період з 2006 по 2015 роки зросла з 11,86 % до 38,19 %, тобто більше ніж у 3 рази. В той час як імпорт зріс за той самий період із 7 % до 9,3 % [1, с. 7].

Саме тому більшого значення набуває вивчення поняття експортного потенціалу підприємства, інструментарію його дослідження та оцінки, а також методів керування ним. На нашу думку, ефективними

Проведемо аналіз витрат при організації збуту на прикладі традиційного органічного часнику. Показники економічної ефективності маркетингових витрат при організації збуту традиційного та екологічно чистого часнику наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники економічної ефективності маркетингових витрат при організації збуту традиційного та органічного часнику

Канал збуту	Ринок (традиційна продукція)	Супермаркет (органічна продукція)
Виробнича собівартість часнику, грн/кг	34	59
Маркетингові витрати	10	21
Сортування	5	3
Пакування	5	5
Сертифікація	0	10
Реклама	0	3
Повна собівартість, грн/кг	44	80
Ціна реалізації, грн/кг	80	120
Прибуток на 1 кг, грн	36	40

* Джерело: розраховано авторами за даними ТОВ «Чистий продукт — С».

Аналіз даних таблиці показує, що маркетингові витрати при реалізації традиційної продукції нижчі порівняно з органічною продукцією на 11 грн/кг. Повна собівартість 1 кг часника, вирощеного за умов органічного виробництва, складає 80 грн/кг, що на 36 грн більше, ніж собівартість традиційної продукції. Проте ціни реалізації органічної продукції становлять 120 грн/кг, що на 40 грн/кг більше за традиційного підходу.

Для покращення ситуації на ринку овочівництва та збільшення доступності органічної продукції, враховуючи ціновий аспект, потрібно:

- створити належне конкурентне середовище;
- задіяти збалансований механізм ціноутворення;
- налагодити процес збуту;
- мінімізувати посередницький вплив та спекулятивні надбавки.

Здійснюючи формування ціни, необхідно враховувати націнку на органічну продукцію, що має забезпечувати максимальний доступ для споживачів, а виробникам не меншу прибутковість.

Література

1. Кьостер У. Основи аналізу аграрного ринку / У. Кьостер; наук. ред. пер. О. Нів'євський. — К.: Вид-во АДЕФ-Україна, 2012. — 486 с.
2. Рудницька О. В. Визначення цільового споживача органічної продукції в Україні за допомогою інструментів сегментації / О. В. Рудницька // Агроінком. — 2006. — № 7–8. — С. 17–20.
3. Яценко О. М. Формування попиту на органічну продукцію на агропродовольчому ринку / О. М. Яценко, Ю. С. Завадська // Інноваційна економіка. — 2010. — № 3 (17). — С. 204–208.
4. Marketing trends for organic food in the 21st century. Series on computers and Operations Research. Baourakis G. — London: World Scientific, 2004. — 337 p.

І. О. Іртищева

д-р екон. наук, професор; завідувач кафедри менеджменту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
м. Миколаїв, Україна

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВOSTІ

Вода є основною або допоміжною сировиною, що використовується в більшості технологічних процесів при виробництві харчових продуктів. Основні проблеми при використанні води пов'язані з її різним призначенням. Основою багатьох національних стандартів на продовольчі продукти, в тому числі на продукти, під час виробництва яких використовується питна вода, є стандарти — Кодекс Аліментаріус та Директива ЄС 89/398/ЄЕС щодо зближення законодавства країн-членів, що застосовуються до продуктів харчування, призначених для споживання в окремих випадках. Через специфіку різних харчових технологій для води як сировини в харчовій промисловості немає єдиного нормативного документа, що породжує певні проблеми на шляху гармонізації міжнародних та українських стандартів.

Для виробництва соків, безалкогольних напоїв, пива, лікєро-горілчаних виробів потрібна спеціальна підготовка води. Оскільки саме при виробництві даних товарів якість води безпосередньо впливає на якість кінцевого продукції. Під час виробництва напоїв вода є базо-

вою сировиною. В Україні документами, які регламентують якість технологічної води для виробництва напоїв, зокрема, алкогольних, є галузеві нормативні документи [2]. Під час розробок таких галузевих нормативних документів за основу беруться нові ДСанПІН 2.2.4–171–10 [1].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, понад 80 % проблем здоров'я людини тією чи іншою мірою пов'язані з питною водою. За якістю питних джерел Україна, як відомо з доповіді ООН про стан водних ресурсів у світі, посідає 95-те місце в рейтингу зі 122 країн. Використання свіжої води в Україні за останні 20 років зменшилось майже втричі (табл.).

Обсяги споживання скоротились внаслідок ряду причин. Першочерговим фактором було падіння виробництва промисловості та сільського господарства, що спричинило зменшення попиту на воду. Разом з тим впродовж цього періоду випереджаючими темпами скорочувалось споживання води на побутово-питні потреби, обсяги зменшились із 4404 млн м³ у 1995 році до 1690 млн м³ у 2015 році. Основними факторами, що вплинули на таке скорочення, були суттєве підвищення обліку водоспоживання у побутовому секторі, збільшення цін на воду, а також зменшення населення України.

Таблиця

Використання свіжої води в Україні у 1995–2015 роки, млн м³

	1995	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Використано свіжої води	20338	12991	10188	9513	9817	10086	10507	10092	8710	7125
у тому числі на:										
побутово-питні потреби	4404	3311	2409	1956	1917	1860	1848	1765	1705	1690
Втрати води при транспортуванні	1437	2477	2327	2285	2158	2236	2286	2213	1412	1425
Потужність очисних споруд	8419	7992	7688	7581	7425	7687	7577	7592	7190	5801

Водночас, незважаючи на зменшення споживання, втрати води при транспортуванні залишаються на високому рівні, а у порівнянні із 1995 роком зросли майже на 40 %. Це можна пояснити старою водопровідною інфраструктурою, яка оновлюється дуже повільними темпами. Частка втрати води при транспортуванні у структурі використаної свіжої води у 2015 році становила 22 %, що є менше максимального значення втрат, зафіксованого у 2009 році (24 %). Разом з тим цей показник становив лише 7 % у 1995 році.

Потужність очисних споруд задовольняє потреби очищення води лише на 75 %. Також спостерігається зменшення потужності очисних споруд на 1000 млн м³ впродовж 1995–2015 роки, хоча в останні роки скорочення потужностей сповільнилось.

З огляду на те що вода стає стратегічною сировиною, зокрема, швидкими темпами розвивається міжнародна торгівля питною водою, окреслені шляхи вирішення проблем гармонізації міжнародних та українських стандартів безпечності та якості питної води. В цьому плані надзвичайно актуальним є оснащення лабораторій, які згідно з українським законодавством повинні здійснювати контроль природних та питних вод, сучасним аналітичним обладнанням. Враховуючи специфіку харчових технологій, а також смакові характеристики продуктів, вимоги стосовно показників сировинної води є, зазвичай, жорсткішими супроти питної води. Проте для води як сировини у харчовій промисловості немає єдиного уніфікованого нормативного документа. Проведений детальний огляд сучасних технологій поліпшення якості вод довів можливість застосування закарпатських цеолітів, як природних наноматеріалів, в системах водоочищення та під час аналізу вод. Встановлено, що природні закарпатські цеоліти мають ряд переваг у порівнянні з іншими сорбентами, які використовуються для очищення вод.

Література

1. Державні санітарні норми та правила «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною (ДСанПІН 2.2.4–171–10)»: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 12. 05. 2010 р. № 400 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10>
2. Сусь М. А. Вода для правильных напитков / М. А. Сусь, З. В. Малецкий // Вода и водоочистные технологии. – 2011. – № 5 (59). – С. 4–14.

Наукове видання

**АДАПТИВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ
МІНЛИВОГО СВІТУ**

*Матеріали
наукового симпозіуму
з міжнародною участю
19 травня 2017 року*

Відповідальність за інформацію,
викладену в публікаціях, несуть автори

Українською та російською мовами

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*
Редактор *Н. Я. Рихтік*
Технічний редактор *М. М. Бушин*
Дизайнер обкладинки *В. І. Костецький*
Коректор *І. В. Шепельська*

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 13,49.
Тираж 300 прим. Зам. № 188 (42).

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-07-95, 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855
e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.